

Bütün ülkelerin
proleterleri birleşin!Karkêren hemû
welatan yekbin!

İŞÇİNİN SESİ

Burjuvaziye ve oportünizme
karşı savaşta
haydi 7.
Yaz Taarruzu'naYıl:10,Sayı:234
16 Mayıs 1983

CİT - AL

Dünya devrimi üz rin

Dünya devrimi sürecinin içinde yaşıyoruz. Bu süreci ilerletmede bizim de katkımız olsun istiyoruz. En önemlisi, insanın tek bir ülkedeki devrime yaklaşımı, giderek daha doğrudan ve açıkça, dünya devriminin sorunlarına yaklaşımına bağlı oluyor. Bu nedenlerle, dünya devrimi sorunu bizim için yalnızca teorik ve tarihsel bir sorun değil, aynı zamanda çok pratik siyasal bir sorundur.

Dünya devriminin ne olduğu, nasıl gerçekleştiği hakkında berrak bir anlayışa sahip olmak bizim için pratik bir zorunluluktur. Son on yıllar içinde, komünist düşüncede dünya devrimi kavramının çok gerilere itilmiş, hatta dünya devrimi teriminin bile silinip atılmış olması bu zorunluluğu daha da güçlendiriyor.

Örneğin, eğer insan inanırsa ki tüm dünyada komünistlerin bugün en birincil ve en acil görevi, barış uğruna, devrim hedefinden kopuk bir "savaşım" yürütmektir, burada bir bozukluk vardır. Eğer dünya komünist harekete ilişkin olarak, "büyük birleştirici ilke... komünistlerin... barış için ardıcıl savaşımıdır" denirse (SBKP, 26. Kongre Raporu), bu mantık ürünlerini verir. Bunlara inanan, devrimci durum da olsa, ülkenin koşulları devrimi olanaklı ve gerekli de kılarsa, kendi ülkesinde devrimi askıya alır.

Partimizin "resmi", menşevik kanadının tutumunda bu, ham bir biçimde yansımıştır. Şimdi, "resmi" yönetici partizan kliği bazı şeyleri daha açık söylemeye başladı. Cuntayı Sovyetler Birliği'nin barış önerilerine olumlu tutum almaya "zorlayabileceği" (!) için, barış savaşımının, cuntaya karşı savaşın önüne konması "gerektiğini" açıkça söylüyor. Barış "savaşı", cuntaya karşı, yalnızca devrimci bir demokrasi savaşının değil, menşeviklerin anladığı anlamda "demokrasi" savaşımının bile önüne geçecekmiş!

Bu konuda Şubat *Atılım*'ında ibret

Ayla Antepli

Ayla Antepli yoldaşımızın
yaptığı bu çalışmayı,
kısaltarak üç bölümde
yayınlamaya başlıyor.

verici bir yazı vardı. Son konuşmasında içindekilerin "resmi" "genel sekreterimizce"de onaylandığı bu yazıda şöyle deniyor:

"Barışın savunulması kavranmazsa, Türkiye'de gerçekten halk yanlısı bir demokrasinin kurulması savaşımı tüm devrimci içeriğinden boşalır. Çünkü, bugün cuntayla ve onun dış politikasıyla uzlaşan sivil gericiлик, demokrasi üstüne parlak sözler ediyor. Elbette biz diktatörlük karşıtı her eğilimi taktığımızda hesaba katıyoruz ve katmalıyız. Ne ki, AP başları, bugün bile, emperyalizmin ve işbirlikçi tekelci burjuvazinin sivil alternatifidir.

(...)

"ABD emperyalizmine karşı savaşımı başa almak yerine, yalnızca cuntaya karşı demokrasi için savaşımından söz etmek, teorik bakımdan milliyetçi dar görüşlülüğe, pratikte ise — deyim uygunsa — emperyalist reformizme götürür.

"Elbette biz, her türlü 'reforma' karşı değiliz. Örneğin, geniş barış güçlerinin birleşmesi ve yığınların eylemi sonucu, cuntanın, dış politikasını gözden geçirmek yığınlara bu alanda ödünler vermek zorunda kalabileceğini hesaba katıyoruz. Ne ki, bu, 'emperyalist-reformizm'in tam tersine, anti-

emperyalist bir reformun gerçekleşmesi, yığınların devrimci eyleminin bir 'yan ürünü' olurdu. Cunta ayakta kalabilmek için, Sovyetler Birliği'nin barış önerilerine olumlu yanıt vermek zorunda kalırsa, bu Yakındoğu'da ABD'nin planlarını bozguna uğratmakta büyük bir adım olurdu. Bu, halkımızın anti-emperyalist, demokratik devrimci savaşının derinleşmesi için son derece elverişli koşullar yaratırdı. Cuntanın yerine sivil gericiliğin emperyalist yanlısı politikayı sürdürdüğü sözde parlamenter bir rejimin vereceği olanaklar, bunun yanında hiç kalırdı.

"Bu gerçekçi bir yaklaşım mı? Nükleer manyakları bile dizginleyen dünya barış cephesinin, bizdeki generalleri geriletme gücünden kuşkuya kapılmak için 'Türkiye'ye özgü'ne gibi neden vardır?" (*Atılım*, 1 Şubat, 1983)

Bu söylenenler hakkında çok şey denebilir. Biz şununla yetinelim: Bu görüşler "resmi"lerin Türkiye'de devrim yapmak gibi bir dertleri olmadığını göstermektedir.

Peki, devrim Türkiye'de askıya alınmış, İran'da askıya alınmış, şurada burada askıya alınmış, öyleyse, dünya devriminin ilerlemesi ne olacak?

Dünya devrimi mi
dünya reformu mu?

Bu konuya yaklaşımı açmak üzere, bir başlangıç noktası olsun diye şu soruları sorabiliriz:

Dünya devrimini geliştirmek, dünya barışını korumaya mı, yoksa dünya barışını korumak dünya devrimini geliştirmeye mi bağlıdır?

Dünya devrimini geliştirmek, varolan sosyalist ülkelerin sürekli ilerlemesine mi, yoksa varolan sosyalist ülkelerin sürekli ilerlemesi, hatta varlığını sürdürbilmesi, dünya devriminin gelişmesine mi bağlıdır?

Dünya devrimini geliştirmek, az ve orta gelişmiş kapitalist ülkelerin emperyalizme bağlılığını kaldırmaya ve

Yeni, eşitliğe dayalı bir uluslararası ekonomik düzen kurmaya mı, yoksa bu bağımlılığın kaldırılması, eşitliğe dayalı uluslararası ekonomik ilişkilerin kurulması dünya devriminin geliştirilmesine mi bağlıdır?

Bu soruları yanıtlarken, bir kimse, dünya devrimi, dünya barışının korunmasına, varolan sosyalist ülkelerin gelişmesine ve eşitliğe dayalı uluslararası ekonomik ilişkilerin kurulmasına bağlıdır diyorsa, o kimse devrimci değil reformisttir. Bunlar elde edilene kadar reformden söz edilmez demiş oluyor. (Şubat *Atılım*'i bunu açıkça da söylüyor: "Proletarya barışı sağlamadan kendi amaçlarına ulaşamaz") Komünist partilerin tek ve ana görevi, ardıcıl barış savaşçıları, yaşayan sosyalizmin en sadık destekçileri ve en yurtsever yurtseverler olmaktadır, demiş oluyor.

Yukarıdaki soruları yanıtlarken, barış, yaşayan sosyalizmin gelişmesi vb. dünya devriminin ilerlemesine bağlıdır demek, dünya barışına, yaşayan sosyalizme, eşitliğe dayalı uluslararası ilişkilerin kurulmasına daha az önem vermek anlamına gelmez. Reformistler, hep bunlara daha az önem veriyor konumuna düşmekten korkuyorlar ve karşılarındakini hep bu konuma düşmekle suçluyorlar. Devrime daha az önem vermektense böyle yaparak savunuyor göründükleri herşeye, gerçekte en büyük ihaneti etmektense hiç korkuları yoktur.

Sorun basit, klasik, eski bir sorundur — devrim mi reform mu sorunu, devrimci-reformist ayrımıdır. Bugün, reform mu devrim mi gibi çoktan çözülmüş böyle bir sorunun, hem de komünistlerle reformistler arasında değil, komünistler arasında yeniden tartışılması gerekiyor. *Komünist Manifesto*'nun yayınlanmasından 135 yıl, *Kapitalizmin En Yüksek Aşamada Emperyalizm*'in yayınlanmasından 67 yıl sonra, böyle bir gerekliliğin olması, dünya komünist hareketinin reformizme ne denli kaydıgının çarpıcı bir göstergesidir.

Biz burada reform mu devrim mi sorununun tartışmaya girmeyeceğiz, ancak konuyu geçmeden şu noktayı vurgulayalım: Bugünkü dünya koşullarında, dünyadaki global gelişmeler açısından, reform mu devrim mi sorunu, bir bakıma bundan önce hiç olmadığı kadar, gerçekten ölüm kalım sorunu durumuna gelmiştir.

Örneğin bugün, özellikle Batı'da barış hareketi ve barışçıl duygular görülmemiş bir yükselme içindedir. Bu durum ancak Birinci ve İkinci Dünya Savaşları öncesindeki yıllarda yaygınlaşan benzeri anti-savaş ve pasifist duygularla karşılaştırılabilir. Her iki dönemde de pasifistler ve reformistler,

hem halk desteği açısından, hem de hükümetlerde yer açısından, çok güçlü konumlar elde etmişlerdi.

Bugün komünistlerin hatırlamaları ve halka da hatırlatmaları gereken hiç olmazsa birkaç nokta var: Birincisi, pasifist hareketin yükselişinin ve yaygınlaşmasının kendisi, tehlikenin güçlü bir göstergesi, savaşın yaklaştığının belirtisidir. Pasifist duygular savaşa yol açan çelişkilerin keskinleşmesinin halk arasında yansımalarıdır. İkincisi, bu pasifist hareket ne kadar güç kazanırsa kazansın, hatta bazı hükümetleri etkisi altına bile alsın, savaşa neden olan eğilimler önünde, tek başına aciz kalır.

Nükleer dünya savaşının gerçek bir tehlike olması, bugün dünya devrimini ilerletmeyi mutlak bir zorunluluk yapan ana etkenlerden biridir. Yürükoğlu yoldaşımız *Kankun Konferansı ve Düşündürdükleri* kitabında bunu şöyle dile getirmişti:

"Dünya savaşı tehlikesine gelince, dünya devrimci süreci yeni devrimlerle beslenmezse, dünya savaşı hiç kimsenin küçümsemeyeceği gerçek bir tehlikedir." (s.39)

Yaşayan sosyalizmin gelişmesi konusunda da aynı yaklaşım geçerlidir. Bugün yadsınamaz bir gerçektir ki, sosyalist ülkeler dizi dizi, çeşit çeşit çok ciddi sorunla karşı karşıyadırlar. Bu sorunlar kriz boyutlarına ulaşmaktadır. Polonya ve Afganistan, bunun yalnızca en çarpıcı örnekleridir.

Dünya kapitalist ekonomisinin krizi, enflasyon, ABD'nin dayattığı silahlanma v.b., sosyalist ülkelerin sorunlarının hem nedenleri arasındadır, hem de sorunları azdıran etkenler arasındadır. Yürükoğlu yoldaşımızın işaret ettiği gibi, "dünya sosyalist sisteminin likidasyonu, içerden çözülmesi", bugün gerçek bir tehlikedir. Bu tehlikeyi önlemenin yolu, dünya devrimi sürecini ilerletmek, zayıf halkalarda devrimleri gerçekleştirmektir. Yaşayan sosyalizmi gerçekten savunmanın tek yolu budur ve bu yoldan gitmemenin hiçbir nesnel engeli yoktur.

Dünya kapitalist ekonomisinin içinde bulunduğu krizin çeşitli yönleri tartışılabilir. Ancak şu kesindir ki, krizin en büyük, en yıkıcı yükünü, "üçüncü dünya"nın, ya da dünyanın "güney"inin, göreceli olarak zayıf, az gelişmiş ve bağımlı ülkeleri taşımaktadır. Bu maddalyonun öteki yüzü, buralarda devrim olanağının varlığıdır.

Son aylarda Batı'da çok rastlanır bir olgu var. Batı'nın çeşitli sözcüleri, yukarıda sözü geçen sorunlu ülkelerdeki durumu, kapitalist dünya içine yerleşmiş "saatli bomba"ya benzetiyorlar. Patlamayı önlemeye yönelik çeşitli "kurtarma programları"yla, bilinçli olarak bir çıkış yolu arıyorlar.

Bu arayış içinde, okumuş reformist

türler, daha çok yardım ve ticari ödün öneriyorlar, gerici-militarist-faşist türler ise Reagan yönetiminin çok hoşuna giden öneriler yapıyorlar. Ama ne tür program önerilirse önerilsin, hepsi birşeyi kanıtıyor ve yansıtıyor: Emperyalist burjuvazi, dünyanın bu kesiminde devrim tehlikesinin farkındadır ve bundan korkmaktadır. Tüm bu programlar, devrim tehlikesine tepkidir. Başka türlü yorumlanamaz.

Dünyanın bu sorunlu alanında devrim "tehlikesi" gündemdeyken, komünist hareket içinde bundan çok "yeni uluslararası ekonomik düzen"den söz edilmektedir. Kapitalist sistemin sınırları içinde "yeni, eşitliğe dayalı bir uluslararası ekonomik düzen" in kurulması, yani, dünya kapitalist sisteminin reformu ne anlama gelebilir?

Bunun taşıyabileceği tek anlam, ege-men emperyalist güçlerle bağımlı kapitalist ülkeler arasındaki ilişkilerin düzenlenmesidir. Birincilerden koparılan ödümlerle, ikincilerin kapitalist sistem içinde büyüyüp yayılmasının sağlanmasıdır. Bu, genel olarak kapitalizmin, özel olarak bağımlı ülkelerdeki kapitalizmin büyüyüp genişlemesi demektir. Bu da, bağımlıların kendilerinin emperyalistleşme olasılığı demektir. Ya eski emperyalist pazarlara açılacaklar, ya yeni pazarlar bulacaklar. Bunu başaran ülke ya da ülkeler, dünya kapitalist sistemi içinde "bağımsızlık" kazanmış olacak! Kapitalizm çerçevesinde "bağımsızlık", rekabet savaşımında üste çıkmaktan başka birşey değildir!

Yürükoğlu yoldaşın belirttiği gibi, kapitalizmin böyle bir genişleme ve yeniden canlanmasını sağlamak için, dünya kapitalist sisteminin daha çok alanı ve çok yedeği vardır. Bu olguyu seyredip alkışlamak komünistlerin işi midir? Bunun gerçekleşmesi demek, dünyanın kapitalizmden geçtiği tüm çilelerin, daha yüksek ve daha geniş bir çapta yinelenmesi demektir.

Genel olarak kapitalizmin (tekeli aşamadan önce bile) özelliği, varlık koşulu olan "olağan" sömürü bir yana, emperyalizm aşamasında sözü edilen büyüme ve genişleme, ancak militarizm, faşizm, savaş ve şövenizm yoluyla gerçekleşebilir.

Barışı temel görev olarak koyan komünistlerin ve komünist partilerinin şunu hatırlamaları çok yerinde olacaktır: Bugün "yeni uluslararası ekonomik düzen" uğruna, dünya kapitalizminin reformu ve yeniden canlandırılması için en fazla çaba harcayan ülkeler, aynı zamanda, silahlı kuvvetlerini görülmemiş bir hırsla geliştiren, "bağımsız" savaş endüstrisi kurmak için en yoğun uğraş veren, ekonomilerini hızla askerselleştiren ve kendi nükleer silahlarını

kendileri üretmeye en çok çalışan ülkelerdir. Üstelik II. Dünya Savaşı'ndan bu yana çıkan tüm yerel savaşlar, dünyanın bu alanında çıkmıştır. Dünyanın bütün belalı noktaları bu alandır.

Bugünkü koşullarda, dünya kapitalist sistemin reformu, ancak dünya çapında felaket anlamına gelebilir: Savaş, büyük olasılıkla atom savaşı, dünya sosyalist sisteminin çözülme tehlikesi, emperyalizm aşamasındaki kapitalizmin en kötü yanlarının yinelenmesi, yayılması ve azıtması!

Bugünkü koşullarda kapitalist sistemin reformunun, sorunsuz, barışçıl, "ilerici" bir biçimde, centilmenlik anlaşmaları yoluya gerçekleşeceğini düşünen varsa, hem kendini hem de başkalarını aldatıyordur. Kapitalizmin, emperyalizmin işleyişini, nasıl geliştiğini, içinde taşıdığı çelişkilerin nasıl bir yandan krizlere, faşizme ve savaşa, öte yandan devrime temel oluşturduğunu açıklayan tüm temel kavramları ya hiç bilmiyordur, ya da tümüyle rafa kaldırmıştır.

II

Ana sorun: Marks yanlış mıydı?

Dünya komünist hareketi içinde, yukarıdaki bölümde değindiğimiz tüm sorunlara reformist yaklaşımın benimsenmesi, açıkça söylene de söylenmesede, şu varsayımına dayanmaktadır: Kapitalizmin temel yasaları ya işlemekte ya da öyle değişik koşullarda işlemektedir ki bunlar, belirleyici olmaktan çıkmış, ikincil sıraya düşmüştür. Teorik düzeydeki bu varsayım, daha genel bir hastalığın ürünü ve yansımasıdır: Temel bilimsel ilkelere inancın, dünya devrimine umudun yitirilmesi.

Bu hastalığın nedenlerinden biri, 20. yüzyılda dünya devriminin izlediği özgül yolun, Marks ve Engels'in sözde "getirdikleri"yle "çelişiyor" görünmesi, bu "çelişki"nin onların bilimsel öğretilerine, özellikle dünya devrimine ilişkin görüşlerine ilişkin kuşku yaratmasıdır. Gerçekte bu "çelişki" (!) komünist hareketin ideolojik sığılğından, Marksizmin bilimsel öğretilerini yeterince öğrenmemiş olmasından, bu nedenlerle ortalıkta Marksizm'e atfedilen yüzeysel yargıların dolaşmasından kaynaklanmaktadır. Neden kaynaklanırsa kaynaklansın, komünist harekette yayılan bu kuşku burjuva ideolojisi için bulunmaz bir fırsat oluşturdu.

Bu kuşkudan yararlanarak burjuva ideolojisi iki ana yoldan Marksizm'i yutma (!) işlemini hızlandırdı: Birincisi, akademik olarak, "Marksizmin olumlu ama sınırlı katkıları" öğreten binlerce "Marksist" profesörün ve ders konu-

sunun türemesidir. İkincisi ve en önemlisi, bu "burjuva Marksizmi"nin Batı komünist partilerine sızmasıdır. Öyle ki bu partilerin Marksizm'e "yeni katkıları" artık egemen burjuva görüşlere uyarlanmadan başka birşey değildir.

Bu yersiz kuşku doğuran "çelişki"ye dünya devriminin hangi özgüllükleri neden oluyordu? Bunları kabaca şöyle sıralayabiliriz:

* Kapitalizmin en gelişmiş olduğu ülkelerde devrim gerçekleşmedi. Demek ki, bu ülkelerde kapitalizm her nasılsa çelişkilerini "çözebildi".

* Devrim geri bir ülkede gerçekleşti ve ortaya çıkan sosyalizm de, yalnızca Marks, Engels değil, Lenin'in söyledikleriyle de yer yer "çelişkili" bir görünüm aldı.

* 1930'larda işçi sınıfı devrimi başaramadığı gibi karşı devrime, faşizme yenik düştü.

* II. Dünya Savaşı'ndan sonraki bunalım, daha da geri bir ülkede, Çin'de devrime yol açtı. Burada sosyalizm daha büyük "çelişkiler" uyandırdı. Aynı zamanda, Kızıl Ordu'nun koruyuculuğuyla Doğu Avrupa ülkelerinde halk demokrasileri kuruldu ve bunlar, bugün Polonya'da görüldüğü gibi yapısal bazı bozuklukları ve zaafı olan sosyalist ülkelere dönüştüler.

* Savaş sonrasında kapitalizmin çürüyüp çökmesi "beklenirken", o en hızlı bir gelişme dönemini yaşadı. Gelişmiş, emperyalist ülkelerde bilimsel teknolojik devrim gerçekleşti, orta gelişmiş ülkelerde finans kapital, devlet tekeli kapitalizmi vb. gelişti.

* Tüm bu gelişmelerin ortak bir yorumunda, dünya devrimine ilişkin ortak bir stratejide anlaşılamayan dünya komünist hareketi üstüste bölünmeye başladı. Önce Sovyet-Çin ayrılığı, sonra Yüro Komünizm ve şimdi de proletarya enternasyonalizminin "herkes kendine" ilkesiyle (!) kenara itildiği bir durum çıktı. 1960'dan sonraki olayları şöyle sıralayabiliriz:

— Sovyet-Çin ayrılığı ve sınır çatışmaları.

— 1968 Çekoslovakya olayları ve çeşitli partilerin buna karşı çıkması.

— Ortak Pazar ülkeleri komünist partileri arasında, o ülkeler arasındaki çelişkilerin yansıması.

— 1974-1975'de öteki Avrupa Komünist partilerinin Portekiz Komünist Partisi'ne saldırıları.

— Çin ve Viyetnam arasında savaş çıkması.

— Afganistan olayları, Amin'in öldürülmesi.

— Arjantin Komünist Partisi'nin, faşist cuntanın Falkland Adaları'nı işgalini desteklemesi.

— Dünya komünist hareketinin

TKP'deki oportünist kanada resmi destek vermesi.

Bu özgüllükler, birşeyin yolundan çıktığını gösteriyor ama bu yolundan çıkan, dünya devrimi değil, dünya komünist hareketidir. Dünya devrimi etkileniyorsa bundan etkilenmektedir. Bu ise Marks'ın yanlışlığını değil, doğruluğunu, doğru iyi öğrenilmeyince ve rehber edinilmeyince nasıl sorun çıktığını kanıtlamaktadır.

Dünya devrimini, onun özünü, bugüne kadar izlediği yolu, ilerde izleyebileceği yolu, vb. net olarak anlamak için yapılacak her girişim, işe yarayacaksa, gerçekten bilimsel olmak zorundadır. Marks ve Engels'in buldukları, Lenin'in daha da açıklığa kavuşturduğu, devrimi ileri iten temel yasaların köklü anlaşılmasına dayanmak zorundadır.

III

Temel yasalar

Dünya tarihinin gelişimini açıklayan, sosyalizmin zorunluluğunu kanıtlayan belirli temel yasaları bulmak birşeydir, dünya devriminin izleyeceği yolu ayrıntılarıyla "çizmek" bir başka şeydir. Marks ve Engels'in bilimsel çalışmalarında buldukları gelişme yasalarını, dünya devriminin yasallıklarını, onların, belirli somut durumdaki umut ve beklentilerinden ayırdetmemiz gereklidir. Kaldı ki, onların birçok umut ve beklentileri de doğru çıkmıştır.

Bugün geriye bakıp da, Marks sosyalist devrimlerin Batı Avrupa'da olmasını beklediği için yanlıştır, demek abestir.

Bir kez, Marks'ın yaşamı sırasında kapitalist toplum, bu toplumun devrimi olanaklı ve zorunlu kılan çelişkileri, ancak Batı Avrupa'da biçimlenmişti. Dolayısıyla, kapitalizmden sosyalizme geçiş tanımı gereği başka hiçbir yerde değil, ancak Avrupa'da olanaklıydı.

İkincisi, Marks'ın çözümlemesi, kapitalizmin çelişkilerinin "tersinden", gerici eliyle çözülebilmeye, en ileri kapitalist ülkelerde devrimin bu yoldan ertelenebilme olasılığında taşıyordu.

Üçüncüsü, daha en baştan, Marks, bizim bugün kapitalizmin "zayıf halkaları" dediğimizden, kapitalizmin "aşırı uçları" diye söz etmiş ve bu ülkelerde krizlerin, en ağır ve patlamalara yol açmaya en yatkın olduğu görüşünü ileri sürmüştür.

Marks yanlış olmadığı gibi, tarihin hareket yasasıyla bağlı olarak, dünya devriminin yasallıklarını aydınlığa kavuşturmuştur. *Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı'ya Önsöz*'de Marks'ın bu konudaki şu ünlü sözleri yer alıyor:

"Yaşamlarının toplumsal üretiminde, insanlar vazgeçilmez ve kendi iradelerinden

bağımsız belirli ilişkilere girerler. Bu üretim ilişkileri insanların maddi üretici güçlerinin gelişmesinin belirli aşamasına denk düşer. Bu üretim ilişkilerinin toplamı toplumun ekonomik yapısını oluşturur. Bu ekonomik yapı, üstünde hukuksal ve siyasal bir üstyapının yükseldiği ve toplumsal bilincin belirli biçimlerinin tekabül ettiği gerçek temeldir. Maddi yaşamın üretiminin biçimi, genel olarak toplumsal, siyasal ve entelektüel yaşam sürecini biçimler. İnsanların varoluşunu belirleyen onların bilinci değildir. Tersine, toplumsal varoluşları bilinclerini belirler. *Gelişmelerinin belli bir aşamasında toplumun maddi üretim güçleri, varolan üretim ilişkileriyle çatışmaya girer, ya da aynı şeyi hukuksal bir ifadeyle anlatırsak, içinde o güne değin çalıştıkları mülkiyet ilişkileriyle, çelişkiye düşerler.*

"Bu ilişkiler, üretici güçlerin gelişme biçimlerinden, onların ayakbağına dönüşür. O zaman bir toplumsal devrimler çağı açılır. Ekonomik temelin değişmesiyle, tüm 'koça üstyapı' az çok hızlı bir biçimde dönüşüme uğrar. Böyle dönüşümleri ele alırken, her zaman doğal bilimin kesinliğiyle saptanabilecek olan üretimin ekonomik koşullarının maddi dönüşümü ile insanların bu çatışmanın bilincine varıp savaştıkları hukuksal, siyasal, dinsel, estetik ya da felsefi, kısaca ideolojik biçimler arasında bir ayırım yapmak gerekir. Nasıl, birisi hakkında düşüncemiz o insanın kendisi hakkında düşündüklerine dayanmıyorsa, bu tür bir dönüşüm dönemini de kendi bilinciyle yargılayamayız. Tersine, bu bilinci maddi yaşamın çelişkileri, toplumsal üretim güçleriyle üretim ilişkileri arasındaki varolan çatışma açısından açıklamak gerekir. Hiçbir toplumsal düzen, içinde barındırabileceği tüm üretici güçler gelişmeden yok olmaz. Ve de yeni, daha yüksek üretim ilişkileri hiçbir zaman, kendi varoluşlarının maddi koşulları eski toplumun rahminde olgunlaşmadan ortaya çıkmaz.

"Dolayısıyla insanlık önüne ancak çözülebileceği görevler koyar. Çünkü konuya daha yakından bakılınca görülür ki, görevin kendisi daima çözümünün maddi koşulları hazır varsa, ya da en azından oluşma sürecindeyse ortaya çıkar." (Marks-Engels, Seçme Yapıtlar, (3 cilt) İngilizce basım, c.1, s.503-504) (abç)

Dünya devrimi açısından, burada öncelikle şunu vurgulamak gereklidir: Devrimin temelinde yatan, üretici güçlerle üretim ilişkileri arasındaki çelişkidir.

İkincisi, şu soruları sormalıyız: Kapitalizmin üretici güçleriyle kapitalist üretim ilişkileri arasındaki çelişki yaşamda kendini nasıl gösterir? Bu çelişki ilk ne zaman, hangi noktada patlak verdi? Krizler otomatik olarak devrime yol açar mı, yoksa karşı devrimci çözüm de söz konusu mudur?

Kapitalizmin üretici güçleriyle kapitalist üretim ilişkileri arasındaki çelişki, ekonomik krizler biçiminde ortaya çıkar. İlk kapitalist ekonomik kriz 1825'dedir ve bu, kapitalizmin üretici güçlerinin üretim ilişkilerine ilk başkaldırısını simgeler. Engels'in *Anti Dühring*'de şu söyledikleri ekonomik krizleri daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır:

"Toplumsallaşmış üretim ve (üretimin sonuçlarına) kapitalist el koyma arasındaki

çelişki, bu krizlerde şiddetli bir patlamaya sonuçlanır. Metaların dolaşımı, bir süre için durmuştur. Dolaşım aracı olan para, dolaşıma bir engel oluşturur. Metaların üretimine ve dolaşımına ilişkin tüm yasalar başaşağı dönmüştür. Ekonomik çatışma doruğuna ulaşmıştır. Üretim biçimi, değişim biçimine karşı başkaldırıda. Üretici güçler, büyüyüp aştıkları üretim biçimine karşı başkaldırıda.

*"...Kapitalist üretimin tüm mekânizması, kendi yarattığı üretici güçlerin basıncı altında dağılır..." (Engels, *Anti-Dühring*, İngilizce basım, Progress Publishers 1977, s.334-335)*

(...)

"Bu noktaya artık ulaşılmıştır. Siyasal ve entelektüel iflasları artık burjuvazinin kendisi için bile bir sır değildir. Ekonomik iflasları her on yılda bir yinelenir. Her krizde toplum, kendisinin kullanmadığı kendi üretim güçlerinin ve ürünlerinin ağırlığı altında boğulur ve şu abes çelişki ile yüz yüze, aciz kalakalır: Üreticilerin tüketecikleri hiçbir şey yoktur çünkü tüketiciler yokluktur içindedir. Üretim araçlarının patlatıcı gücü, kapitalist üretim biçiminin onlara dayattığı sınırları patlatır. Onların bu sınırlamalardan kurtulmaları, üretici güçlerin kesintisiz, sürekli hızlanan bir gelişmesi ve böylece üretimin kendisinin de pratikte sınırsız artması için ana ön koşuldur." (s.342)

(...)

*"Bununla krizler sorununu bırakabiliriz. Geçtiğimiz bölümde, kapitalist üretimin zorunlu olarak krizler doğurduğunu gösterdik ve *krizlerin*, bu üretim biçiminin kendisinin krizi olarak, *toplumsal devrimi zorlayan araçlar olarak, önemini açıkladık.*" (s.350, abç)*

Ekonomik krizlerin özünü, canalıcı önemini derinden anladıkları için Marks ve Engels, daha sonra da Lenin, kriz-devrim bağımlı vurguladılar.

Bir yandan üretim araçlarının kapitalist sınıf elinde yoğunlaşmasıyla, öte yandan üreticilerin ücretli işçilere dönüşmesiyle, toplumsallaşmış üretici güçler ve kapitalist üretim ilişkileri arasındaki çelişki, burjuvazi ile proletarya arasındaki uzlaşmaz sınıf savaşımında yansır.

Ancak, nasıl, üretici güçlerle üretim ilişkileri arasındaki çelişki belirli zamanlarda, kriz dönemlerinde kızışırsa, proletarya ile burjuvazi arasındaki sınıf savaşımı da kriz dönemlerinde keskinleşir, doruk noktalarına ulaşır. Bu nedenledir ki tüm yaşamları boyunca Marks ve Engels, devrimin altında yatanın ekonomik kriz olduğunu söylüyorlardı.

1848 ve 1849 yıllarında, ticaret ve endüstride başlayan bolluk-refah devrimci kabarışı paralize edince, Engels, "düzenli çalışan işçilerle", "devrim yapılamaz" diyordu. (Marks-Engels, *Toplu Yapıtlar*, İngilizce basım, c.10, s.132-133)

Engels, Bernstein'a yazdığı 25.1.1882 tarihli mektupta da şöyle diyor:

"Devrimci patlamaların en güçlü kaldıraçlarından biri krizlerdir. Gelen refah devrimleri kırar ve gericiğin başarısının temelini oluşturur."

Krizler, işçi sınıfının devrimciliği açısından da önemli birer okul işlevi görür. Marks, bir yazısında şöyle diyor:

"Üretlerin bir yükselişi, bir düşüşü ile bundan dolayı efendilerle emekçiler arasındaki süregelen çatışmalar, endüstrinin bugünkü örgütlenmesinde emekçi yığınların moralini yüksek tutmanın, egemen sınıfın tecavüzlerine karşı onları koca bir birliğe sokmanın ve üretimin uyusuk, düşüncesiz ve az çok iyi besli araçları olmalarını önlemenin vazgeçilmez araçlarıdır. Sınıfların uzlaşmazlığına dayalı bir toplum durumunda, kağıt üstünde olduğu kadar gerçekte de esareti önlemek istiyorsak, savaşı kabul etmemiz gerekir..."

*"Modern endüstrinin önemsel olarak yinelenen devreler halinde geçirdiği sıkıntı, zenginlik, aşırı heyecan, kriz ve güçlük gibi birbirini izleyen evreler ile üreticilerin bunlardan kaynaklanan yükselişi ve düşüşü, ücretlerde ve kârlardaki bu değişimlere yakından denk düşen efendiler ile emekçiler arasındaki sürekli savaş olmaksızın, Büyük Britanya ve de tüm Avrupa işçi sınıfları gönlü kırık aptal, bezgin, direnişsiz bir yığın olur, kendini kurtarması, Eski Yunan ve Roma kölelerinin kendini kurtarması kadar imkansız olurdu." (Marks, "Rusların Türkiye'ye Karşı Politikası", *Toplu Yapıtlar*, c.12, s.169)*

Krizlerin işçi sınıfını eğitmede taşıdığı büyük önem, Engels'in 7 Ekim 1858'te yazdığı mektubundaki sözlerinden de açıkça yansımaktadır:

"İngiliz proletaryası giderek burjuvalaşıyor. Öyle ki burjuvaların burjuvası bu ulus, burjuvazinin yanısıra, sonul olarak burjuva bir aristokrasi ile burjuva bir proletaryaya sahip olmayı da amaçlıyor görünüyor. Bütün dünyayı sömüren bir ulus için bunun belli ölçüde gerekçesi vardır. Burada yarayacak tek şey, birkaç adamakılı kötü yıl geçmesidir ki, altın bulunali artık bunlar pek kolay olmuyor."

Görüldüğü gibi, üretim güçleriyle üretim ilişkilerinin çelişmesini belgeleyen ekonomik krizler, çeşitli açılardan devrim için büyük önem taşır. Ancak bu, krizlerin otomatik olarak devrime yol açtığı demek değildir. Ya burjuvazi krizi kendi yolunda çözer ve aynı krizin daha sonra ve daha yüksek bir düzeyde yeniden çıkmasını getirecek olan gelişmenin yolunu açar, ya da işçi sınıfı insiyatifi ele geçirmeyi ve krizi kendi yolunda çözmeyi başarır. İlk karşı-devrim ikincisi devrimdir.

Başka bir deyişle, krizlerin otomatik olarak devrime yolaçması söz konusu değildir. Marks, krizlerin, devrim ile olan yakın kopmaz bağımlı açıkladığı gibi, karşı devrimci çözüm almaşğını da görmüştür. Bu Marks'ın, dünya devrimine ilişkin "kesin bir rota" çizmediğinin başlıbaşına kanıtıdır. Aynı zamanda, karşı devrimi anlamak, devrimin gündemde olduğu bir çağda, "devrim olmuyor, böyleyse devrim gündemde değilmiş", yanılığını da önler. Gelecek bölümlerde krizlerin karşı devrimci çözümünü ele alacağız.

Devam edecek